

MÉG EZER ÉV...

Egy friss tudósítás szerint az annyiszor korunk egyik legjelentősebb elméjeként méltatott, a mindenség születéséről, természetéről folyó elméleti fizikai kutatásokban korszakos jelentőségű gondolkodó, Stephen Hawking professzor úgy véli: itt a Földön az emberiségnek már csak ezer éve van hátra. Ennyi idő alatt teszi úgy tönkre bolygónkat, hogy az alkalmatlanná válik arra, hogy az emberiség élettere legyen. Egy minden tavasszal aktuális jó hír – rossz hír vicc (vicc?) szerint a rossz hír az, hogy a fecskék száz éven belül kihalnak. A jó hír: hogy azt mi már nem éljük meg. Klímakutatók szerint az Északi-tenger nem az évszázad végére lesz jégmentes, ahogyan korábban várták, hanem akár már egy évtizeden belül. Egy hawaii atmoszférakutató intézet kutatói szerint mire ezek a sorok megjelennek, a légkör szén-dioxid-tartalma eléri a 400 ppm mértéket, aminek magyarázatára itt nem térnek ki, arra azonban igen, hogy ez az érték az ipari forradalom előtt 280-nál járt, és még a mostani mérésorozat kezdetén, 1958-ban is csupán 316 volt. Az 1960-as években a növekedés évi 0,6 volt, tavaly 2. Ez pedig azt jelenti, hogy belátható időn belül olyan, visszafordíthatatlan változások indulnak meg, amelyek a világtengerek szintjét gyorsan több méterrel emelhetik.

Ezek a hírek keveseket gondolkodtatnak el. Olyan borzongó közönnnyel fogadja őket a közvélemény, mint a kétfejű borjakról, a világsztárok aktuális botrányairól szóló híreket. Ilyenkor sajátos szelekcióval működik a világfalu. Azt már lassanként széles körben is tudomásul veszik, hogy ha egy másik kontinensen megrogygyan az ingatlanpiac, akkor nálunk csökken a GDP. Azt azonban alig, hogy egy áldozatok százait követelő perui földcsuszamlás vagy afrikai szárazság a mi bajunk is. Tekintve, hogy az óceánok emelkedése nem érint minket, legfeljebb azon morfondírozhatunk, hogy a Kékes-tető tengerszint feletti magassága a bűvös 1000 méter alá csökken. (Nem baj, majd kimagyarázzuk, vagy közadakozásból odaszállítunk néhány teherautónyi földet...)

A hátralévő ezer évet elképzelni se tudjuk.

Azt viszont látjuk, érezzük, hogy mit jelent, ha a gazdaság nem növekszik. És ki gondolkozik el azon, hogy maga a bűvös „növekedés” szó is milyen céltudatosan egyoldalú? Mert növekedni szép. Növekedni maga a boldogság. Ki nem csodálná áhítattal, ahogyan egy egészséges újszülött napról napra gyarapodik, ahogy mosolyog, gügyög, mászni, járni, beszélni kezd, ahogy az elültetett facemete vagy palánta növekszik és virágozik, terem?

Csakhogy a gazdaság növekedése nem ilyen. Még akkor sem, ha az ugyancsak bűvös fejlődés fogalmát is magába szippantja. A gazdaság növekedésének lényege a fogyasztás növekedése, ettől várunk ma is csodákat, és nem is tehetünk mást. Amikor, nem csekély áhítatos vaksággal ezt a műszót eredeti jelentésétől eltávolodva vagy éppen elszakadva használja a köznyelv, ugyan ki gondol arra, hogy a fogyasztás nemcsak új és új javak megszerzése, birtokbavétele, használata és elhasználása, hanem ténylegesen is fogyasztás? Hogy ezenközben valami a szó legszorosabb, legközvetlenebb, eredeti értelmében fogy, és végül elfogy?

Pedig példákért nem is kell messzire menni. Hogy mit jelent egy-egy területen a természet adta javak fölélése, elfogyasztása, azt látványosan mutatja egykori bányavárosaink, így például Selmebánya vagy Telkibánya sorsa, amelyek nemesfémkészletük kimerülése után elvesztették lakosságuk nagy részét, gazdasági súlyukat, regionális szerepüket. Jó esetben találtak valami újabb szerepet, de a régi és annak fénye elveszett. Ami velük történt, még nem mutatja, mit jelent egy sajátos kultúra alkonya. De a történelem kínál más mementókat is: az egykori Mezopotámia metropoliszainak eltűntét, az indiai holt városokat, Közép- és Dél-Amerika prekolumbiánus kultúráinak példáját.

Mindebben nem a figyelmeztetést látjuk, hanem a turisztikai attrakciót. Olyasmit, amit ugyancsak el lehet „fogyasztani”. (Hogy e dolgok összefüggnek, szépen bizonyította, hogy a Machu Picchura látogató turisták azért ragadtak a lenyűgöző romoknál, mert az odavezető vasútvonal használhatatlanná vált a még arrafelé is kivételes mértékű esőzéseket követő földcsuszamlások miatt...)

Hawking professzor úgy látja, hogy ezer év alatt elfogyasztjuk a Föld nevű bolygó erőforrásait. Úgy gondolja, hogy a *homo (un)sapiens* megmaradásának egyetlen esélye egy másik lakható bolygó keresése, mert ilyen biztosan van még – néhány fényévnyi „közelségben”. Oda azonban aligha megy az itt élő pár milliárd lakóból addig megmaradó összes túlélő. Hogy velük mi lesz? Aligha a GDP növelésén fogják törni a fejüket.

Még csak nem is a fenntartható fejlődésen, amely a legjobb esetben odáig lassíthatja az áhított növekedést, hogy nem X, hanem X a másodikon nemzedék otthona maradhat bolygónk. Amin már régen gondolkodni kéne: a fenntartható *visszafejlődés*. Egy olyan modell, ami nem a többet, hanem a jobbat célozza. A tudomány, a technika és technológia lehetővé tenné, hogy a maihoz hasonló életminőséget jóval kisebb ráfordítással érnék el. A mai paradigma azonban „növekedés”, azaz fokozott ráfordítás-, felhasználás-, vagyis pazarláscentrikus. Erre a modellel alighanem sokkal többen mondanának nemet, mint ma – ha tudnák, lehetne másként is.

De a mai emberiség túlnyomó többsége csak egyetlen modellt ismer. Ebben, a már a ma születő gyermekek életét is döntően befolyásoló ügyben egyetlen vélemény uralkodik. Ennek aktuális megvalósításáról időnként szavazunk: ezt nevezzük demokráciának, és roppant büszkék vagyunk magunkra, hogy ilyen fejlettségi szintre jutottunk... Inkább szégyellni kellene magunkat. Nem a demokráciáért, hanem azért, hogy doktrinális egypártrendszerben élünk.

A kozmosznak mindegy, hogy miként élünk, és miként éljük fel a jövőnket. A majdan emberek nélkül maradó bolygó bizonyára meggyógyítja magát, hacsak egy tőlünk független kozmikus katasztrófa másként nem alakítja a sorsát. Újjászülető édenkertjében ottmaradhatnak a gyümölcsfák, a tudás fája is. Talán még virágozni is fognak, ahogy egy ugyancsak közeli híradás szerint a mónosbéli egykori papkertben a kétszáz éves almafák. Csak annyi kellett újjászületésükhöz, hogy kiszabadítsák őket abból a bozótból, amelyik a szebb időket megélt gyümölcsöst borította. De ehhez is ember kellett – ahogy a bűnbeeséshez is.